

РОБОТА ІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Кришмарел Вікторія Юріївна,
кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України

Занурення у спосіб мислення, аргументацію, контраргументи позицій при опрацюванні текстів першоджерел різної спрямованості залежно від предметної спрямованості та тематики уроків дають учням можливість усвідомити, звідки виникли ті чи інші цінності сучасного світу, чому вони є здобутками і чому їх необхідно захищати тощо. Опрацьовуючи критичні позиції, учні вчаться глибоко аналізувати проблему, усвідомлювати вплив суб'єктивності на аргументацію, урахувати особливості культурного та історичного контексту та ін. Звісно, все це стає можливим лише за умови вправної тьюторської роботи вчителя, який завдяки постановці відповідних завдань здатен розкрити потенціал роботи з текстами першоджерел.

У процесі роботи з першоджерелами важливо дати час для вдумливого самостійного читання. Перед прочитанням тексту необхідно дати певне завдання до нього (залежно від теми / мети навчання). Також необхідно нагадувати, що будь-які незрозумілі слова мають бути позначені, а їх смисл потрібно знайти / запитати / обговорити. Найбільш доцільними методами при роботі з текстом для навчання філософії є: «Запитайте в автора» та «Залиште за мною останнє слово». Крім того, варто використовувати читання залежно від позиції / ролі, читання з позначками, «Дерево передбачень», «Кошик ідей».

Оскільки читання має бути вдумливим, то після опрацювання тексту необхідно провести рефлексію методами, спрямованими на глибоке самоосмислення: написати есе, використати «Навчальний дайвінг» на основі ідей Ліз Браун, «Мапа тіла» (Що розважило? Що змусило задуматись? Що хочеться взяти з собою? До чого не хотілося б повертатись?), «Акрослово», «Сенкан» тощо.

Для опрацювання тексту варто використовувати метод «П'яти чому». Він дає змогу активізувати аргументацію та віднайти справжні сутнісні значення. Наприклад, пропонується проблемне питання, на яке учень дає відповідь. Далі поглиблюється обґрунтування відповіддю на запитання «Чому?». Починати можна з трьох серій «Чому?». Учні мають розуміти сутність методу, щоб він не сприймався як прискіпування вчителя. Зважаючи на необхідність обмірковувати запитання та відповідь, можна давати письмові завдання за таким алгоритмом: ключове питання – відповідь – три / п'ять уточнюючих запитань (їх ставить сам учень і сам на них відповідає).

Для виокремлення будь-якого проблемного питання можна використати метод закритих / відкритих запитань: після прочитання тексту поставити за обмежений проміжок часу (3–5 хвилин залежно від обсягу тексту, врахування того, індивідуальна це робота чи групова) якомога більше запитань до нього; змінити 3 «відкритих» запитання на 3 «закритих» і навпаки; з переліку запитань обрати 3 найважливіші для розкриття сутності тексту, вибудувавши їх у доцільному порядку; обґрунтувати порядок запитань та те, що дало таке

опрацювання. На основі 3–4 найбільш частих запитань голосуванням обрати 1 для подальшої роботи.

*Приклади запитань,
які доцільно використовувати для роботи з текстами*

- Які нові слова та їх значення додалися до вашого словника?
- Що нового ви дізналися після прочитання тексту?
- Назвіть ключові слова, якими оперує автор тексту?
- Як у житті можна використати наведені в тексті твердження?
- Чому ідеї автора були прогресивними / незвичними / традиційними для його часу?
- Хто дотримувався схожих ідей щодо проблематики, наведеної в тексті?
- Що могло спонукати автора замислитися над питаннями, викладеними в тексті?
- Чи є в наведеному уривку твердження, які недостатньо переконливі? Якими аргументами можна їх посилити / спростувати?
- Чи було у тексті щось таке, що викликало обурення? Чому?
- Чи змінилося особисте ставлення до питання про ... після прочитання тексту? Як саме?
- Які ідеї, висловлені автором, є актуальними для сучасного світу? Чому?
- Чи варто дотримуватися в повсякденному житті позицій, викладених в тексті? Чому?
- Які висновки ви можете зробити після прочитання тексту? Чи погоджуєтесь з ними? Чому?
- Як заголовок можна придумати до наведеного тексту? Чому?